

Lectio praecursoria¹

Leena Karppinen

Sisälähetysseuran Kasvattajaopisto aloitti toimintansa päivälleen sata vuotta sitten: aloituspäivä oli 17. marraskuuta 1918. Huomasimme yhtäläisyyden tähän väitöspäivään vasta sen jälkeen, kun väitöspäivän ajankohta oli lyöty lukkoon.

Kasvattajaopiston ensimmäinen johtajatar Ruusu Heininen (1876–1962) kehitti uuden lastenkotien johtajatarkoulutuksen maamme ensimmäiseksi sosiaalialan tutkinnoksi. Väitöstutkimukseni aiheena on Kasvattajaopiston varhaisvaiheen lastenkotitoiminta, erityisesti sen aatepohja, pedagogiset painotukset ja ammatilliset käytännöt.

Ruusu Heininen on kiinnostanut minua pitkään. Kun minut 1960-luvulla valittiin Kasvattajaopiston opettajaksi, minulle kerrottiin hänestä pieni tarina. Myöhemmin halusin tietää hänestä enemmän ja sillä tiellä olen viipynyt kauan. Havaitsin nopeasti, että Kasvattajaopisto on jäänyt marginaaliin Suomen Kirkon Sisälähetysseuran historiankirjoituksessa ja lastensuojelun historiankirjoituksessa. Sisälähetysseura oli kirkollista koulutusta antava ja sosiaalista työtä tekevä yksityinen kirkollinen järjestö. Kasvattajaopisto oli yhteiskuntaan kouluttava lastensuojelullista ja sosiaalipedagogista koulutusta antava, valtioapua saava oppilaitos.

Väitöstutkimuksessani kuvaan Kasvattajaopiston ja harjoituslastenko-

¹ Karppinen, Leena 2018. Lastenkotitoiminnan muotoutuminen Sisälähetysseuran Kasvattajaopistossa Ruusu Heinisen johtajatarkaudella 1918–1932. Aatepohja, pedagogiset painotukset ja ammatillisten käytäntöjen periaatteet. Kuopio: Snellman-instituutin A-sarja 27/2018. (Väitös 17.11.2018, Itä-Suomen yliopisto.)

tien aloittamista ja toimintaa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä Sortavassa. Oppilaitos perustettiin Sisälähetysseuran diakonissalaitoksen yhteyteen. Kyseessä oli kuitenkin itsenäinen väliaikaiseksi perustettu oppilaitos. Ruusu Heinisen osuus oppilaitoksen perustamisneuvotteluissa, opetussuunnitelmien laadinnassa ja opetuksen toteutumisessa ja toteuttamisessa oli erittäin merkittävä köyhyyden, inflaation ja työttömyyden riivaamassa sekasortoisessa yhteiskunnassa välittömästi sisällissodan jälkeen. Neuvottelut alkoivat jo sisällissodan aikana. Valtiovalta ei viivytellyt.

Tavoitteena oli saada lastenkoteihin ammattitaitoisia johtajattaria ja hoitajia sekä pystyä tarjoamaan apua punaorpojen hoitoon, kasvatukseen ja koulutukseen. Hätää oli kaikkialla. Tarve hoitajista ja lastenkodeista oli ympäröivä. Onneksi valtiovalta oli sitoutunut sotaorpojen huollon ja kasvatuksen järjestämiseen. Hoitoa tarvitsevien lasten määrä ylitti lastensuojelun todelliset mahdollisuudet selvitä tehtävästä asianmukaisesti. Lastensuojelun voimistuessa apua saatiin ja apua annettiin. Tämän uuden koulutuksen myötä nuoret naiset olivat saamassa ammatin ja palkkatyötä lastenhoidossa sekä vapauden itse tehdä valintoja oman elämänsä ratkaisuihin.

Kasvattajatutkinnossa korostui käytännönläheinen työ kasvatusteoreettisten näkemysten tukemana. Teoriaopetuksen ja oppikirjojen lisäksi Ruusu Heininen piti harjoittelua eri-ikäisten ja erilaisten lasten parissa ensiarvoisen tärkeänä. Hän pystyi toteuttamaan sen päivittäisessä kiinteässä vuorovaikutuksessa ja aidoissa tilanteissa, kun harjoittelupaikat olivat samassa pihapiirissä. Tärkein eli kaksiosainen harjoittelu toteutettiin omissa lastenkodeissa, joita oli kolme. Lastenkodit pyrkivät noudattamaan ns. siirtolaperiaatetta. Tutkinto fokuoitiin lastenkotityöhön, johon myös kasvattajan pätevyys arvioitiin.

Historiantutkimus muodosti tutkimustyöni metodologisen perustan, jonka jaoin aatehistoriaan, sosiaalihistoriaan, kasvatuksen ja koulutuksen historiaan sekä Ruusu Heinisen henkilöhistoriaan. Nämä osa-alueet nivoutuivat tutkimusta koossapitäväksi teoreettiseksi viitekehykseksi. Väitökselleni on kuvaavaa useaan eri tieteenalaan liittyvä historiallinen tarkastelu eli monitieteisyys. Mukana ovat yhteiskuntatieteet, tärkeimpinä lastensuojelu, sosiaalihuolto ja sosiaalipedagogiikka. Sieltä löytyvät kasvatustieteet ja uskonnollisuuden kokonaisvaltainen vaikutus. Laajan kirjallisen aineiston lisäksi erityisesti Helvi Vehmaan vuoden 1932 kasvattajan haastattelu oli informaatioarvoltaan merkittävä ja muodosti tärkeän empiirisen osan tutkimustani.

Kasvattajaopiston ja sen lastenkotitoiminnan muotoutumiseen vaikutti johtajatar Ruusu Heinisen oma aatepohja eli voimakas kristillinen elämäntavot, jonka varaan kaikki muu rakentui suunnitelmallisesti.

Kristillisen aatepohjansa ansiosta Ruusu Heininen pääsi monien aatteellisten, poliittisten ja muiden järjestöjen toimintaan mukaan, kirjoitti lapsille opettavaisia tarinoita, tutustui ulkomaisiin kouluolosuhteisiin, teki tutkimusta ja naisasianaisiksi häntä voi nimittää. Yhteiskunnassa vaikuttaminen ja yhteiskuntaan vaikuttaminen, hyväntekeväisyysaatteet sekä naisasialiike ja raittiusliike siivittivät Ruusu Heinistä. Samaa henkeä hän pyrki siirtämään oppilaisiinsa.

Aatepohja ja pedagogiset painotukset näkyivät jokapäiväisessä toiminnassa ja lastenkotilasten ja oppilaiden elämässä. Ne näkyivät myös Iloharmun alakoulussa, jossa kasvattajaoppilaat suorittivat alakoulunopettajan-tutkinnon. Vallitseva kristillinen yhtenäiskulttuuri näkyi oppitunneilla ja työtoiminnoissa rehellisyytenä, haluna auttaa ja suojella heikkoja, pyrkiä oikeudenmukaisuuteen ja luottaa ehdottomasti Jumalaan. Näihin arvoihin ja käsitteisiin nojaten Ruusu Heininen muotoili ideologiset ja pedagogiset painotukset.

Ruusu Heinisellä oli tapana kerätä mieleensä lapsia koskevia ja pedagogisia kysymyksiä, joiden kautta uudet ideat vähitellen kehittyivät, kypsyivät ja muotoutuivat. Hän piti asioita mielessään, kunnes hän toteutti ideat nopeasti päätöksiksi. Näin kävi vuonna 1921, jolloin syntyi lapsikeskeinen pedagoginen ajattelutapa, jota tässä tutkimuksessa kutsun antavaksi kasvatukseksi. Ruusu Heininen ei itse käyttänyt tätä käsitettä. Käytännön toimissa hän puhui työn ilosta, rattaista yhdessäolosta ja hyvästä keskinäisestä ymmärryksestä. Ruusu Heininen totesi toistuvasti: ”Vain paras on tarpeeksi hyvää lapsille”. Sieltä löytyvät toiminnallisuuden, yhdessä tekemisen ja yhteisöllisyyden tunnusmerkit sekä luottamus ja lähimmäisenrakkaus.

Antavan kasvatuksen mallissa korostettiin lasten piilevien kykyjen esiin nostamista, toiminnan suuntaamista leikkiin, askarteluun ja työhön sekä kurin ja rangaistuksen tarpeen vähenemiseen. Antavan kasvatuksen lapsikeskeistä ajattelumallia kokeiltiin laajasti lastenhoidon kursseilla. Nämä koulutukset mittavine järjestelyineen ja loistavine tuloksineen olivat Ruusu Heinisen lastensuojelutyön tärkein toteutus.

